

LUND UNIVERSITY

Lundagård och Frans G. Bengtsson

Tersmeden, Fredrik

Published in:
Frans G. Bengtssons 20-tal

2018

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Tersmeden, F. (2018). Lundagård och Frans G. Bengtsson. I G. Fryksén (Red.), *Frans G. Bengtssons 20-tal: Frans G. Bengtsson-studier XX* (Vol. XX, s. 4-15). Frans G. Bengtsson-sällskapet.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

FREDRIK TERSMEDEN

Lundagård och Frans G. Bengtsson

Fritt återskapat efter stolparna från ett föredrag i Frans G. Bengtsson-sällskapet den 9 september 2017.

Den 10 mars 1920 beslöt Lunds studentkår att börja utge en tidning benämnd *Lundagård*. Redan den 26 mars förelåg det första numret. Först den 1 april beviljades tidningen dock formellt utgivningsbevis. Vägen från idé till handling hade således varit mycket kort, och man får tänka sig att redaktionen legat i startgroparna redan före det formella beslutet.

Beslutet att inrätta en kårtidning låg i tiden. Lunds studentkår hade successivt vuxit fram ur Akademiska Föreningen vid 1800-talets mitt och 1867 konstituerats som en fristående organisation. Under sitt första halva århundrade hade kåren dock primärt haft en ceremoniell funktion – visavi dels universitet, dels kårerna vid andra svenska och nordiska universitet. Åren kring 1920 började kåren dock ta initiativ till en rad nya, betydligt mer konkreta verksamheter. 1919 invigdes Konviktoriet, en matservering för studenter med god mat till rimliga priser och ett stort antal naturastipendier i form av fria måltider. 1922 följde inrättandet av Kreditkassan, ett studentinternt låneinstitut med syfte att befria fattiga studenter från det destruktiva ”växelrytteriet”. Därmed kan man säga att den ceremoniella kåren hade följts av den ”studiesociala” kåren. Under de följande decennierna skulle denna fortsätta att manifesteras sig bland annat genom inrättandet av en

tuberkulosbyrå (1932), en så kallad intressebyrå (primärt ett slags arbetsförmedling) 1934 och ett barndaghem (1945).

Det är inte svårt att hitta ett grundläggande yttre skäl till denna omvandling: första världskriget.

För att förstå detta behöver vi titta på studentlivet och hur det upplevdes av de studenter som var med både före, under och efter kriget. En sådan var Frans G. Bengtssons studiekamrat och skaldekollega Gabriel Jönsson (född två år tidigare men inskriven vid universitetet ett år senare). Han kom, enligt egen utsago, ”till Lund vårterminen 1913, alltså det sista året i en gammal lycklig värld”, där alla studenter var skalder ”öppet eller i hemlighet”, där man trivdes vid ”drabbningar vid glasen” och där ”en supé kostade 1 krona, en halva punsch 1:60, och man kunde bli mycket karlaktig för en femma”. Det var även en studiemiljö där seminariet i litteraturhistoria stundtals informellt förlades till ”de små inrökta rummen på Järnvägshotellet”. Ledare för dessa seminarier var den unge docenten Fredrik Böök (såväl Jönsson som Bengtsson hörde till de av dennes adepter som gick under namnet ”bööklingarna”), och om dennes egen studietid i början av 1900-talet har Svante Nordin skrivit att den inföll ”ännu i en era när estetiska och filosofiska spörsmål” var ”viktigare än de politiska”. Till detta fogar Nordin Bööks egna ord på äldre dagar: ”Vi satt i paradiset i Idyllens tidsålder – dess sista årtionden hade just brutit in, men vi visste det inte”.

Hur kriget från och med 1914 successivt skulle påverka stämningarna inom studentkåren har en av de tidiga centralfigurerna i *Lundagårds* redaktion, Ivar Harrie, vittnat om i en artikel i *Lundagård* 1922 (sedermera omtryckt i *Under Lundagårds kronor*) betitlad ”Tiden och vi”. Inledningsvis var inte skillnaderna så märkbara:

Vi, det är de studentårgångar, som kommit till Lund efter världskrigets utbrott och före kristidens avveckling år 1920 och därefter. När vi kom hit, gingo ännu Lundabohêmens vansläktade epigoner omkring och gjorde gator och krogar osäkra, i kårens tongivande kretsar affekterades rätt allmänt Majgrevejargon,

gamla Gambrinus hade en sista glanstid, och på punsch och kredit var det ingen brist; 1914 års idéer hade hunnit bullra och glömmas, världskriget intresserade endast Atheneums fåtaliga och ringaktade stamgäster. En teolog var en teolog, filosofer och medicinare läste Bengt Lidforss och juristerna ingenting alls. Med ett ord, allt var ganska gott, den behagliga atmosfären av obrutna traditioner gav en lust att slå sig till ro och gäspa på gammalt gott horatianskt manér: sapias, vina liques etc.

Successivt förändrades dock den studentikosa vardagen. Ett första märkbart steg var att studentantalet sjönk till följd av militära inkallelser. Med tiden följde dock även mer besvärande företeelser såsom en inflation Sverige inte upplevt på en mannaålder, tilltagande livsmedelsbrist och olika grasserande farsoter som tuberkulos och spanska sjukan. En genomsnittligt resurssvag grupp som studenter, vilka ofta bodde under tämligen torftiga förhållanden, var förstas särskilt utsatt för allt detta. Harrie kopplar den svängning i stämningar detta föranledde till en konkret, tydligen symbolmättad manifestation:

Omslaget betecknas av den bekanta novemberkväll 1916, då punschens begravning firades med svarta handskar och flromhängda buteljer i Akademiska Föreningens kafé; ungefär samtidigt fick gamla Gambrinus stryka på foten för en nyinrättad bankfilial. Kristiden hade hållit sitt intåg i Lund. Öknen for hastigt in över landet Gosen; under de år, som följde, blev sällskapslivet på värdshuset en orimligt betungande ekonomisk börda, helst som det höjda diskontot drog åt skuldernas tvångströja allt hårdare; studentsynderna hade det svårt, men det låt vara rätt stereotypa idéutbytet hade det ännu svårare. [- - -] Snart blev livets enklaste dagliga nödtorft ett allt uppslukande, bittert problem.

Harries avslutande konstaterande ekar i de ord som kårordföranden Albert Sjögren riktade i sitt första maj-tal till rektor 1921: han konstaterade där att den dåtida tillvarons allvar tvingade studenterna att

leva i en materiellt inriktad idésfär ”som forna dagars studiosi skänkte sitt djupaste förakt”.

Det är i sökandet av svar på dessa praktiska materiella frågor som man skall se studentkårens många praktiska och sociala initiativ åren efter kriget. Att detta gällde för konviktoriet (ett svar på livsmedelsbristen) och kreditkassan (ett svar på dyrtiden) är inte svårt att inse, men även inrättandet av en kårtidning bör ses i detta ljus, och det är knappast en slump att kårpolitikern Einar Hellners, vilken varit en drivande kraft bakom såväl konviktorium som kreditkassa, var detta även vad gällde *Lundagård*. Hans och hans likasinnades syn och förhoppningar på den nygrundade tidningen kommer fram i kårens yttrande att ”[i] första rummet bör tidningen vara ett organ för angelägenheter som direkt beröra studentkåren. Stort utrymme skall vidare lämnas åt de intellektuella och sociala spörsmål som ha aktualitetens intresse”. Samma tongångar finner man i den programförklaring som prydde det första tidningsnumrets framsida, och vari publikationen lovade att vara ”ett språkrör för alla intressen, idéer och strävanden, som göra sig gällande inom Lunds studentkår”.

Hade detta praktiska, sociala och samhällstillvända syfte varit *Lundagårds* enda raison d'être hade jag kunnat sätta punkt här. Eller rättare sagt: ämnet hade nog knappast varit relevant att ta upp i just detta sällskap, ty den intelligensaristokratiske medeltidssvärmaren Frans G. Bengtsson framstår i vart fall inte för mig som den som hade varit benägen att lägga tid och energi på medverkan i en sådan publikation.

Lyckligtvis stod *Lundagård* dock redan från början på två ben, där blott det ena vilade på 20-talets nysakliga grund medan det andra sträckte sig betydligt längre tillbaka i den studentikos-litterära historien. Även detta kommer till uttryck i såväl kårens beslut som i tidningens programförklaring. Det förra talar om att ”Tidningen bör slutligen uppmärksamt följa modärna företeelser på litterära och konstnärliga områden och lämna plats för skönlitterära bidrag” medan den senare gick än längre och förklarade att målsättningen inte bara var allmänt kulturell utan att man även avsåg att ”efter förmåga upprätthålla den

studentikosa anda, som trots alla tidens slagskuggor lever kvar med oförbrännelig livskraft”.

Litteratur, konst och en ännu levande studentikos anda. Här fanns det en redan nära halvsekelgammal tradition av äldre lundensiska studenttidningar att återanknyta till. Redan 1873 hade den veterligen första karnevalstidningen, *Majbaggen*, sett dagens ljus och skulle följas av en rad ytterligare titlar vid senare karnevaler (och gör så än i dag). Dessa fick under decennierna runt sekelskiftet sällskap av en rad, ofta kortlivade och på mer eller mindre privat initiativ utgivna, majtidningar, publicerade lagom till studenternas första maj-firande. Åtminstone en av dessa kom att få en mer långvarig utgivning; det var den 1902 lanserade *Majgreven* (ursprungligen *Majgrefven*) – under många år känd och etablerad nog för att Harrie i sin ovan refererade text skulle kunna tala om en särskild ”Majgrevejargon”. *Majgreven* utgavs av den politiskt radikala studentföreningen D.Y.G. (Den Yngre Gubben), men dess innehåll var primärt litterärt och konstnärligt snarare än politiskt. Det är antagligen talande att *Majgrevens* sista nummer utkom samma år – 1920 – som ett nytt mer regelbundet pressorgan för studentkårens kreativa krafter lanserades: *Lundagård*. Ett antal av de förmågor, kanske inte minst illustratörer, som hade medverkat i *Majgrevens* sista årgångar kan även återfinnas i *Lundagårds* tidiga nummer.

Vi kan således konstatera att *Lundagård* skapades såväl som ett uttryck för den nya tidens allvar och samhällsengagemang som en fortlöpare av ett litterärt, publicistiskt och studentikost arv. Och det senare arvet får sägas ha förvaltats av en därtill osedvanligt kompetent ung studentgeneration. Till 1920-talets krafter inom tidningen hörde nämligen högst litterärt begåvade namn som Ivar Harrie, Hjalmar Gullberg, Tristan Lindström och Bengt Hjelmqvist (den sistnämnde – vilken blev mer än 100 år – är den enda av dessa legendariska personer som jag har haft förmånen att själv få träffa, och det är med yttersta stolthet jag i mina samlingar hemma har ett brev från honom som inleds med ”Broder Fredrik!”).

Lundagård hade under 1920-talet ett antal mycket skickliga karikatyrtecknare och illustratörer bland sina medarbetare. En av dem var Oscar Antonsson, vilken här har porträtterat Frans G. Bengtsson. Man noterar särskilt den markanta kråsnålen - en uppenbar anspelning på diktsamlingen Tärningkast!

Till denna rad av namn kan även Frans G. Bengtssons läggas, fast på ett annat sätt. Förvisso medverkade han i tidningen och det är även omvittnat att han påverkade dess övriga medarbetare, men man skulle kunna säga att han gjorde som något av en "aktiv outsider"; någon som var både med och inte med. Och det på ett sätt som kanske var utmärkande för just honom – i vart fall om vi får tro den bild han själv senare (vid en berömd, radiosänd och även i bokform utgiven studentafton "Om Lund och det lundensiska" 1943) själv förmedlade:

När jag blickar tillbaka på min märkvärdiga karriär – inte märkliga för all del – så finner jag: Jag blev aldrig senior – inte så vitt jag vet – jag blev aldrig fanbärare, jag blev aldrig spexsufflör. Ja, ingen av de ändå för en normalt funtad människa något så nära till hands liggande möjligheterna uppnådde jag. Det berodde inte på någon försoffning och slöhet från min sida, utan det berodde därpå, att jag nog är ett s. k. typiskt exempel på en människa, som från början kommit på sned med livet och inte kunde klara det hela. Jag kan inte säga, att jag direkt var människoskygg, men det kostade mig en fruktansvärd själskamp att gå upp och skriva in mig vid universitetet. Jag har aldrig varit rädd för människor så mycket, men jag har varit fruktansvärt rädd för abstraktioner, för institutioner [- - -] Det medförde, att t. ex. universitetets innandömen har jag besökt, såvitt jag kunnat räkna efter nu i förmiddags, fem gånger. En gång för att höra på professor Edvard Meyer från Berlin, en gång för att leta efter toaletten, två gånger släpades jag med som tredje opponent, och en gång var jag där på en akademisk festlighet, som jag inte minns vad den handlade om.

Det kan förstås ifrågasättas hur i detalj korrekt denna retroaktiva självbild är, men den ger i vart fall inte intryck av att härstamma från någon som med liv och lust skulle ha kastat sig in i formellt och organisatoriskt redaktionsarbete vid en ny kårtidning. Så kom Bengtsson heller aldrig att tillhöra *Lundagårds* inre krets, den redaktion som häckade i det så kallade Tosingarummet på AF (så benämmt dels efter rummets oregelbundna form under en trappa, dels med anspelning

på redaktionsmedlemmarna). Han blev i stället en medarbetare på distans med spridda inlämnade bidrag under tidningens första decennium. Hans debut i detta sammanhang gjordes i nummer 4 1921 med dikten ”Till Pan när han vaknat för tidigt”:

Sovande, jämt skall du höra svaga små ljud som dig störa,
lovande närmre och närmre en ankomst av väckelsens rop till ditt snår,
Då mellan vaka och slummer du ofta skall spetsa ditt öra,
känna i näsan en bittersöt savdoft, som tät kring dig står.
Våren är när dig;
snart kan du skära din röripa färdig,
snart börja myrorna trögt kravla in bland bockfällens
lurviga hår.

Det kanske mest berömda av Bengtssons bidrag till *Lundagård* inflöt halvtannat år senare, i november 1922. Det var sonetten ”Kung Karls värja”, vilken sedermera även skulle ingå i Bengtssons första diktsamling *Tärningkast*. I *Lundagård* var det dock nära att den refuserats. Såväl Ivar Harrie som Tristan Lindström – vilka båda annars fick räknas till Bengtssons vänner – skall ha känt ideologisk tvekan inför denna hyllning till den svenske krigarkungen, och när sonetten slutligen medtogs var det på en undanskymd plats. Det hindrade inte att den snabbt blev något av en lokal succé och ”en del av det lundensiska tjugotalet” (för att citera Svante Nordin, i vart fall som denne sedermera refererats av Jan Mårtensson).

Ett tecken på denna dikts status är att ännu 1925, tre år efter urpubliceringen och två år efter att *Tärningkast* utkommit, ansågs den uppenbarligen aktuell och känd nog för att Lundagårdsredaktionen skulle publicera en parodi på den. Denna fick namn efter en av kung Carls motståndare och kallades ”Kung Augusts hästsko”. Man kan här jämföra med de avslutande sex raderna i Bengtssons original:

Din samtid levde krokigt och på tvären
bland snusförnuft om kabinettsbesvären,
spinnettklink, gräl och Amors rosenband.

Hos dig var allting rakt: - din gud, ditt land,
ditt kungaord, de skyldrade gevären.
och krigets konst och klingan i din hand.

I parodin har dessa blivit:

Du böjde mången hästsko rak, men denna,
hur än du sökte dina muskler spänna,
blev lika krum, o ödets ironi.

Den trotsade din makt, mon cher ami,
och lärde dig att gudars domar känna
och Hamlets ord: "To be or not to be".

Ovanstående kan ses på ett exempel på vad den ovannämnde Jan Mårtensson (själv Lundagårdsredaktör 1964-65) konstaterat i en text om *Lundagårds* första tid, nämligen att Frans G. Bengtssons ”verskonst lämnade [...] inte Lundagårdsskalderna någon ro”. Detta gällde särskilt efter publiceringen av *Tärningkast* 1923. Att ingen av de andra, i regel några år yngre, poetiska begåvningarna inom *Lundagård* vid denna tidpunkt själva hunnit debutera i bokform, bör förstås ha bidragit härtill: Bengtsson blev den som uppnått vad många av de andra ännu blott drömde om. Men just därför ville man även visa att man var lika konstfärdiga verssmidare. Tristan Lindström har exempelvis vittnat om att Hjalmar Gullberg en dag med lysande ögon kom in på redaktionen och berättade att han skrivit en pantoun med konstaterandet att ”Nu kommer Frans Bengtsson att bli gräsligt bräckt, han som gör sig sådan möda med att skriva på besynnerliga versmått”. Till exemplen på dessa ”besynnerliga versmått” hör att det i *Tärningkast* ingår en ghasel – ett avancerat österländsk versmått med inrim följda av ett och samma upprepade slutord i merparten av raderna. Versen lyder:

Ungdomsdrömmens ord vet ingen.
Namn på lyckans jord vet ingen.
Om min drömda kära bor i

söder eller nord, vet ingen.
Seglen fly; och om den enda
far förbi ombord, vet ingen.

Svar på hjärtats vilsna undran,
fast så ofta spord, vet ingen.

Måsen vet en väg till vila.
Hjärtat ovan jord, vet ingen.

Detta kunde inte Lundagårdsredaktionens låta bli att göra en pastisch på. I denna version användes ghaseln till en så kallad Q-vers. I dessa verser, som alltså är en levande tradition inom *Lundagård*, så skildras i en satirisk vers med tillhörande karikatyrteckning någon aktuell koryfé inom studentlivet eller den akademiska världen, och i detta fall var det nationskuratorn Åke Hedelin som blev föremål för ghaselns bruk:

Gåtan i hans min vet ingen.
Om han älskar vin vet ingen.
Vem och vad och hur och var är
Åke Hedelin? Vet ingen?

Vad han tror och vad han tänker
i teologin, vet ingen.

Var han kom ifrån och hur han
fick hegemonin, vet ingen.

Vad av Hedelin kan varda
nästa hösttermin, vet ingen.

Denna Q-vers hör till de allra oftast citerade exemplen på just sin genre, och man kan nog konstatera att om Åke Hedelin är ihågkommen för något så är det just att han råkade bli föremål för den.

Frans G. Bengtssons egna bidrag i *Lundagård* inskränkte sig inte blott till dikter. Han medverkade också med en och annan essä. En av dessa

handlade om konsten att ljuga. Bengtsson skall här (och jag får erkänna att jag här inte själv läst essän utan endast refererar) ha skiljt på två sorters lögn: det taffliga husbehovsljugandet och ”den fulländade lögnen” som däremot visar på sann skaparglädje. Detta har (av Carl Fehrman) tolkats som en hyllning till själva det konstnärliga fabulerandet, till den skapande fantasin som sådan.

Ännu så sent som under andra världskriget kunde Bengtssons namn ses dyka upp i debattinlägg i *Lundagård*, men hans sista bidrag i versform till tidningen förefaller ha varit två sonetter om Lund, införda i nummer 11 1930. Den ena av dem bar titeln ”Meditation på Klostergatan”:

I Lund, en frytlig form av sanningskälla,
når man med möda tio steg från dörrn,
förrän man möts av en cyklonisk törn,
där sju tjug lögner kring ens öron smälla.

Små syrsors knarr till lejonstämmor svälla;
S:t Petri gråsparv blir S:t Mårtens örn;
och ständigt sveper kring vartenda hörn
skandalens evigt ystra tarantella.

Här växa lösa hugskott sig så stora
som jätteödlor bland en stenkolsflora
med hjälp av lärd och lekman i förbund.

Och hoppfull klackning pågår var sekund.
O barn av Stockholm, barn av Hedemora,
se därför upp när du besöker Lund.

Av ovanstående framställning har det förhoppningsvis framgått hur mycket Frans G. Bengtsson – utan tillhöra den redaktionella kärntruppen – från sin kant sporrade och inspirerade den unga tidningen *Lundagårds* övriga poetiska begåvningar. Som avslutning må dock anföras att Bengtsson själv kunde uttrycka sin aktning även för

dessa. I det dedicerade exemplar av *Tärningkast* han skänkte till Hjalmar Gullberg – tidningens redaktör 1924 – skrev han således:

Jag är, som i veten,
i denna stund,
den andre poeten
i Lund.

Källor och litteratur i urval

Anna Alsmark, Per Lindström, Petter Lönegård & Jan Mårtensson: *Lundagård 1920-1995 – Boken om tidningen* (Akademiska Föreningens årsbok 1994; Lund 1995)

Frans G Bengtsson: *Tärningkast – Dikter* (Stockholm 1923)

Frans G Bengtsson: obetitlat bidrag i *Om Lund och det lundensiska* (Lund 1943)

Petra Francke (red.), Björn Magnusson Staaf, Fredrik Tersmeden m fl: *Lunds universitet under 350 år – Historia och historier* (särskilt avsnitten ”En idyll i backspegeln” resp ”Studentliv”) (Lund 2016)

Ivar Harrie: ”Klassiker i Lund på 1910-talet” i Gerhard Bendz (red.): *Under Lundagårds kronor – Minnen upptecknade av gamla studenter, fjärde samlingen* (Lund 1957)

Gunnar Hillerdal & Eric Starfelt: *Akademiska Föreningen i Lund 1830-1953* (Lund 1953)

Gabriel Jönsson: obetitlat bidrag i *Om Lund och det lundensiska* (Lund 1943)

Svante Nordin: ”Fredrik Böök” i Katarina Bernhardsson, Göran Bexell, Daniel Möller & Johan Stenström (red.): *En lundensisk litteraturhistoria – Lunds universitet som litterärt kraftfält* (Göteborg & Stockholm 2017)